

Blod på banen

Bølgerne er gået højt i den danske debat om VM i fodbold i Qatar. Centralt i kritikken og opfordringerne til boykot er, at landet igen og igen beskyldes for ikke at overholde internationale standarder for migrantarbejders arbejdsvilkår og rettigheder. Men hvorfor har Qatar ikke fået styr på problemerne med migrantarbejdernes vilkår og dermed dæmpet kritikken?

Af Martin Hvidt

Når man lander i Doha, passerer gennem den nybyggede lufthavn og fra bagsædet af taxaen betragter byens skyline, kan man let forledes til at tro, at man befinder sig i et aldeles veludviklet land. Men det gør man ikke. Under den moderne facade finder man et samfund med overordentligt traditionelle styrings- og administrationsformer. Stillet lidt på spidsen er den eneste reelle forskel mellem Qatar og de fattigste udviklingslande i Afrika, at Qatar har penge – masser af penge.

Landet er et af verdens absolut rigeste opgjort per indbygger og overgås kun af lande, der fungerer som skattely såsom Liechtenstein og Monaco. Rigdommen stammer fra gas og olieresourcer.

Qatar er en halvø, der stikker ud i den Persiske golf. Landet er på alle måder småt. Arealet er cirka en fjerdedel af Danmarks, og befolkningen er på 2,5 millioner. Heraf er blot 287.000 qatarier med statsborgerskab, mens de resterende 2,2 millioner er migrantarbejdere, der varetager alle typer jobs fra de mest videnstunge, som for eksempel læger, universitetsundervisere, in-

geniører og IT-specialister til jobs i den anden ende af spektret – manuelle jobs i byggebranchen, gadefejere og egentlige tjenestefolk.

Et autokratisk stammesamfund

Som det også gælder for nabolandene, har Qatar en meget kort moderne historie, der reelt startede i sidste halvdel af 1960'erne, hvor indtægterne fra olie og sidenhen gas for alvor begyndte at strømme ind. Inden da udgjorde perlefiskeri og lidt handel landets økonomiske fundament. Men fremkomsten af kulturperler (perler, der er skabt med menneskelig indblanding, *red.*) i 1920'erne og ikke mindst verdenshandelskrisen i 1930'erne, gjorde en ende på perlefiskeriet. Qatarierne kalder selv perioden fra 1925-1949 for *'the years of hunger'*, for i disse år migrerede store dele af befolkningen fra landet på grund af fattigdom og sult. Og helt frem til 1960'erne var Qatar et ludfattigt land med en lille bitte befolkning.

Dengang som i dag er Qatar ikke et demokrati. Det er et stammesamfund, der ledes af

en emir, der i princippet er enevældig. Han er statsoverhoved, leder af regeringen og kontrollerer både den lovgivende, udøvende og dømmende magt. I realiteten er der dog grænser for, hvor enevældigt emiren kan agere.

Fra gammel tid var det stammerne – det vil sige lederne af hver stamme – der enedes om, hvem der skulle være deres emir. Og med mindre der opstod krig eller andre truende omstændigheder, der krævede hurtige beslutninger, var emiren forventet at lytte til og rådføre sig med lederne fra de andre stammer forud for vigtige beslutninger. Det blev endvidere nødvendiggjort af, at emiren var afhængig af landets perlekøbmænd og handelsstand for at finansiere sin hær og andre statslige udgifter.

Rådslagningen foregik traditionelt 'foran fortet', hvilket vil sige, at emiren gjorde sig tilgængelig for befolkningen ved for eksempel hver torsdag eftermiddag at sætte sig i skyggen foran sit fort, give meddelelser, afsige domme i småkonflikter, men også at diskutere større politiske spørgsmål med byen stammeledere. Logikken i ledelsesformen var, at alle borgeren havde en ret til at blive hørt, hvorefter emiren traf de endelige beslutningerne.

Emirens magt styrkes

Olieindtægterne i 1960'erne førte dog ikke til en modernisering af det politiske system – tværtimod. De pludselige og rigelige olieindtægter 'fros' den traditionelle beslutningsstruktur. Dog med den vigtige forskel, at emirens magt blev styrket. Olieindtægterne gik nemlig direkte ned i emirens egen lomme. Det gjorde ham uafhængig af perlekøbmændene og handelsstanden og gav ham mulighed for på bedste patron-klient vis at uddele gave og privilegier til befolkningen. Der blev etableret en 'social kontrakt' mellem emiren og borgerne, hvor emiren sørgede for at fordele oliepengene, så befolkningen kunne leve et godt og komfortabelt liv, mens befolkningens del af kontrakten var, at de ikke blandede sig i politik.

Lidt er der dog sket i retning af at modernisere styreformen. Udover at der fortsat afholdes et åbent *majlis*, hvor alle qatarier i princippet kan møde op og få emiren i tale, nedsatte

emir Hamad bin Khalifa al-Thani i 2003 en rådgivende forsamling (*Majlis ash-Shura*) med det formål at inddrage en bredere kreds af borgere i beslutningerne. Den kan bedst sammenlignes med de danske stænderforsamlinger i årene 1834-1848. I oktober blev der med 18 års forsinkelse afholdt direkte valg til dette organ, idet 25 ud af de 35 pladser blev besat med kandidater valgt af (en udvalgt del) af folket. De resterende 10 pladser bliver ligesom regeringen udpeget af emiren. Positive røster vil mene, at dette udvider det politiske rum, mens skeptikere blot ser det som en fortsættelse af den nuværende situation.

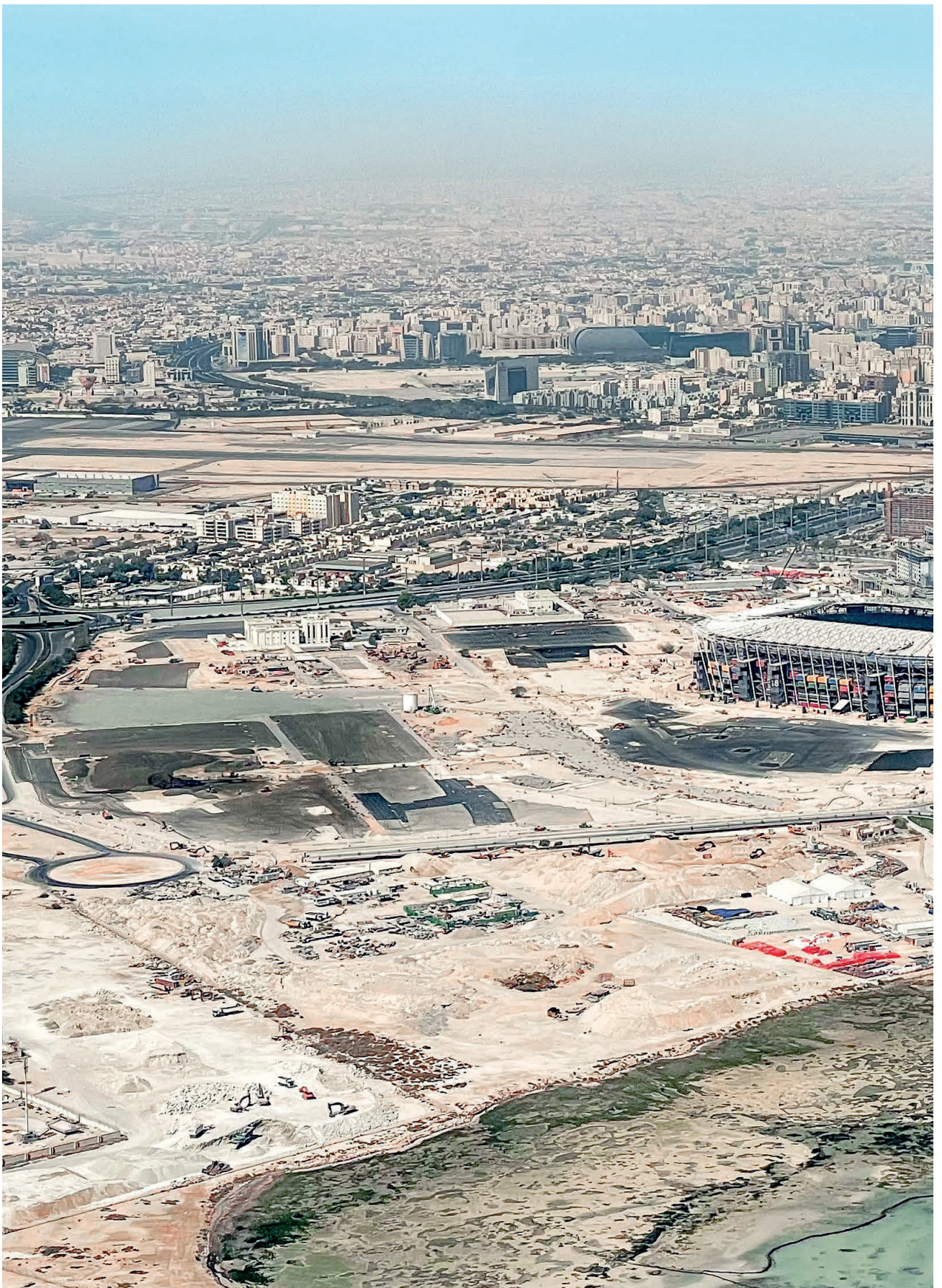
Skandalerne om migrantarbejdere

Siden Qatar i 2010 vandt retten til at afholde verdensmesterskabet i fodbold, har Den Internationale Arbejdsorganisation ILO, Human Rights Watch og Amnesty International samt en række andre organisationer og fagforeninger påpeget de barske og ofte livstruende arbejdsvilkår, som migrantarbejderne hovedsageligt fra Nepal, Pakistan, Bangladesh, Sri Lanka og Indien arbejder under.

I februar 2021 publicerede *The Guardian* en artikel, hvori de hævdede, at mindst 6.500 migrantarbejdere havde mistet livet i Qatar over de sidste 10 år, hvor forberedelserne af mesterskabet har stået på.

Qatars regering benægter ikke dette tal. Man citeres i sammen artikel for at tallet er i tråd, med at over to millioner migranter årligt har arbejdet i landet, både på de syv stadions, hvori fodboldkampene skal spilles, men også på den lange række af projekter, som ikke direkte er forbundet med mesterskabet, det være sig lufthavnen, metroen, veje og boliger. Dødstallet er omgærdet med stor usikkerhed, men det taler et entydigt sprog om helt uacceptable vilkår for migrantarbejderne.

Det kan undre, hvorfor Qatar ikke har reageret på den omfattende internationale kritik ved helt enkelt at forbedre arbejdsforholdene for deres migrantarbejdere. Det gjorde Dubai, da det var udsat for samme kritik i 00'erne, så hvorfor ikke Qatar?

Svaret skal blandt andet findes i de privilegier, man i 1970'erne gav befolkningen i et forsøg på at fordele oliemillionerne i samfundet. Der blev givet frie boliger, gratis jord, lukrative pensionsordninger og kontante pengegaver til befolkningen, men det væsentligste tiltag var at ansætte statsborgerne i den offentlige sektor til høje lønninger og gode arbejdsvilkår.

Det private erhvervsliv skulle også have 'noget', og det 'noget' blev retten til at importere billig arbejdskraft fra udlandet, da dette dels ville sænke omkostningerne på de services og produkter, den private sektor producerede – for eksempel byggeri af veje, skoler og så videre – dels gøre det billigt at servicere befolkningen med barnepiger, chauffører og så videre. Og systemet virkede. I Golflandene har de private firmaer det sidste halve århundrede nydt godt af verdens lavest lønninger set i forhold til kvalifikationerne. I sandhed et privilegium, der sikrede erhvervslivet en god indtjening.

Det forhadte Kafala-system

Svaret på spørgsmålet om, hvorfor Qatar ikke forbedrer vilkårene for deres migrantarbejdere, skal også findes i den konkrete måde, importen af arbejdskraft blev organiseret.

I begyndelsen af 1970'erne havde Qatar endnu ikke opbygget væsentlige statsinstitutioner og ej heller en administrativ struktur, og landet var derfor ikke i stand til at varetage opgaven med at regulere de store mængder af migrantarbejdere, som blev importeret til at udbygge samfundet. Opgaven blev derfor overladt til den enkelte arbejdsgiver gennem det såkaldte *Kafala*-system, eller sponsorsystemet.

Under dette system bindes migranten til en sponsor. Sponsoren er ansvarlig for at importere migranten, afklare formalia med staten (for eksempel sygeforsikring) og, når migrantens kontrakt slutter, sende denne ud af landet igen. Da der er en udgift forbundet med at rekruttere og importere en migrantarbejder, indebærer systemet, at en migrant ikke kan skifte arbejdsgiver eller rejse ud af landet under en indgået kontrakt (for eksempel af tre års varighed). For blandt andet bygningsarbejdere betyder systemet nor-

malt, at sponsoren tager ansvar for den ansattes indkvartering, bespisning, sygdom- og sundhedsforhold. Det betyder oftest, at arbejderne bor i store lejre i ørkenen og bliver transporteret til og fra arbejdet i sponsorens busser. Med andre ord så overlader *Kafala*-systemet arbejderne ve og vel til den enkelte arbejdsgiver.

Og det er ikke gået så godt. Specielt ikke i perioder, hvor bygherrene står med økonomiske udfordringer eller korte deadlines. Litteraturen om migrantarbejders vilkår i Golfen er fyldt med beretninger om misholdte kontrakter, underbetaling, manglende lønudbetaling, masst overarbejde, afkortede pauser, mangelfuld sikkerhed på arbejdspladsen, uønsket seksuel opmærksomhed eller direkte voldtægt af tjenestepiger og så videre. Og problemerne forstærkes af et arbejdsretligt system, som indebærer en lang og dyr proces, hvis en migrantarbejder skal forsøge at sagsøge en arbejdsgiver.

Ubrugelig lov

Qatars regering har lyttet til kritikken og indledte i 2017 et officielt samarbejde med Den Internationale Arbejdsorganisation (ILO), der sigtede imod at strømline Qatars lovgivning med internationale standarder og fundamentale principper for arbejderes rettigheder. I en rapport fra 16. november 2021 roses Qatar af Amnesty International for over de sidste par år at have vedtaget en række love, der på væsentlige punkter forbedrede arbejderne vilkår. Blandt andet blev *Kafala*-systemet i juni 2020 formelt ophævet, idet migrantarbejderne fik mulighed for at skifte jobs og forlade landet uden arbejdsgiverens tilladelse. En helt essentiel lov, da den sikrer, at en ansat til enhver tid kan opsiges sin kontrakt og dermed forlade en arbejdsgiver, der behandler ham eller hende dårligt. Endvidere blev der lavet væsentlige forbedringer i det fagretlige system.

Men som Amnestyrapporten og flere andre dokumenterer, så er implementeringen af de nye love mildest talt mangelfuld, hvilket i praksis har sat dem ud af kraft. Endvidere gives der eksempler på, hvordan erhvervslivet både politisk og i praksis gør sit for at rulle de mest progressive love tilbage.

Hovedgrunden til, at Qatar har været så længe om at forsøge at forbedre vilkårene for migrantarbejderne, skyldes altså den specielle politiske dynamik i landet. Set i forhold til nabostaterne er emiren i Qatar nemlig ikke særlig stærk, hvilket betyder, at han ikke kan sætte sin vilje igennem overfor stammerne og i særdeleshed for den magtfulde gruppe af lokale erhvervsfolk, der står for de store byggeprojekter. De har modsat sig ændringer i *Kafala*-systemet med den simple grund, at det vil gøre det mere bekosteligt at drive virksomhed i Qatar. Eller sagt anderledes, set med det private erhvervslivs øjne er der fortsat gode penge at tjene ved *Kafala*-systemets skyggesider, altså de dårlige og lovløse arbejdsvilkår.

Martin Hvidt er dr. phil et ph.d., Center for Mellemøstudier, Syddansk Universitet.

Foto: Michia Braddil / Unsplash

